ବିନ୍ଦୁ ବିମର୍ଶ Bindu Bimarsha, Peer Reviewed , E-Journal, ISSN No:. 3049-2807, Volume No:. I, Issue No:. IV, Oct-Dec, 2025

ଭିତ୍ତିଭୂମି ଓ ବିକାଶ: ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସାହୁ

ଗବେଷକ, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ, ଫକୀର ମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବାଲେଶ୍ୱର

E-Mail: crsahoo498@gmail.com

Article No : BB-I-IV-2025-05
DOI No : 10.64647/bb.vol.1.issue4.2025.5
Review Status: Double-Blind Peer Reviewed
Language of the Article: Odia
Type of Article: Research Article
Submission Date : 07-08-2025
Publication Date : 14-10-2025

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର: Abstract

ଭାରତରେ ପାଠାଗାରର ଇତିହାସ ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଆଧୁନିକ ଗବେଷଣା, ସାକ୍ଷରତା ଓ ସୂଚନା ପ୍ରସାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି। S.R. Ranganathan ପାଠାଗାରକୁ ଜନସାଧାରଣ ପାଇଁ ଖୋଲା ଜ୍ଞାନକୋଷ ଭାବେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିବାବେଳେ, Germanie Greer ଏହାକୁ "ମାନସିକ ଶକ୍ତିର ହ୍ରଦ" ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି। ଓଡିଶାରେ ୧୯୯୫ରେ "ପାଠାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନ" ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ, ଯିଏ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାରର ସ୍ଥାପକ ଏବଂ ପ୍ରାଣ ସ୍ୱରୂପ। ସେ ୪୦,୦୦୦ରୁ ଅଧିକ ପୁସ୍ତକ, ୬୫,୦୦୦ ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ୩୫ ଭାଷାର ଅଭିଧାନ ସହିତ ବିଶାଳ ସଂଗ୍ରହ ତିଆରି କରିଥିଲେ। ପୁସ୍ତକଗୁଡିକୁ ୩୨ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି, ପାଠାଗାର ପରିଚାଳନାପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ। ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର ଓଡିଶାର ସାହିତ୍ୟ, ପୁରାତନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା, ଦୁର୍ଲଭ ପୋଥି, ଶବ୍ଦକୋଷ ଏବଂ ଗବେଷଣା ସାମଗ୍ରୀ ସଂରକ୍ଷଣରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରୁଛି। ପ୍ରତିଦିନ ଏଠାରେ ପତ୍ର, ପତ୍ରିକା ଓ ନୂଆ ପୁସ୍ତକ ଆସୁଥାଏ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟିକ, ଗବେଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟର ଭୂମିକା ନିର୍ବାହ କରିଛି। ପାଠାଗାରର ଗୁରୁତ୍ୱ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର, ସାକ୍ଷରତା ବୃଦ୍ଧି, ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂରକ୍ଷଣ, ଗବେଷଣା, ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଠନ, ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସମର୍ଥନ। ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଉଦ୍ୟମ, ନିଷ୍କପଟ ସାଧନା ଓ ତ୍ୟାଗରେ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଭାରତରେ ଏକ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ସଂସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି। ଏବେ ସରକାରୀ ସହଯୋଗ ଏବଂ ଡିଜିଟାଲୀକରଣଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ଆଧୁନିକୀକରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ।

ମୂଳଶବ୍ଦ : ପାଠାଗାର, ସଂଗ୍ରହ, ସରଂକ୍ଷଣ, ଆଧୁନିକୀକରଣ, ଶିକ୍ଷା, ସଂସ୍କୃତି ।

ଭାରତରେ ପାଠାଗାରଗୁଡ଼ିକର ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଇତିହାସ ରହିଛି, ଯାହା ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଶିକ୍ଷା, ଗବେଷଣା ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ସଂରକ୍ଷଣକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ଆଧୁନିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିକଶିତ ହୋଇଛି। ପାଠାଗାର ଗୁଡ଼ିକ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରସାର, ସାକ୍ଷରତାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବାରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି।

According to S.R Ranganath (a pioneer in India library science)-"A library is a public institution or establishment charged with the care of books, the duty of making them accessible to those who require the use of them ".

Germanie Greer beautifully describes libraries as "reservoirs of strength, grace and wit,reminders of order, calm and continuity, lakes of mental energy ".

ପାଠାଗାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶିକ୍ଷା, ସୂଚନା ଉପଲବ୍ଧତା ଏବଂ ସମ୍ବଳ ଯୋଗାଇବା, ପାଠାଗାରଗୁଡ଼ିକ ଜ୍ଞାନର ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟ ଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା, ଗବେଷଣା ଏବଂ ମନୋରଞ୍ଜନକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସାମଗ୍ରୀ, ସେବା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପ୍ରଦାନ କରେ। ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ପାଠାଗାର ସାରା ଭାରତରେ ନୁହେଁ ସାରା ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ନୂତନ ରୂପରେଖ ପାଇଛି। ଯେପରି ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟବହାର ପରି ସେବା ଯୋଗାଇ ପାରିଛି। ପୁସ୍ତକ, ପତ୍ରିକା ସହ ଯୋଡ଼ିହୋଇଛି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଏବଂ ଅନଲାଇନ୍ ଡାଟବେସ ସମେତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକର ସମ୍ବଳ ମାଧ୍ୟମରେ ଜ୍ଞାନର ବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଛି।

ମାନବ ଇତିହାସରେ ପାଠାଗାର ଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଆମ ଜୀବନର ଏହା ଏକ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ। ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୯୯୫ ମସିହା ପରେ " ପାଠାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନ" ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ଏହି ପାଠାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନର ଓଡ଼ିଶାର ପାଠାଗାରର ଜନକ, ସ୍ରଷ୍ଟା ଓ କର୍ଣ୍ଣଧାର ଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ।

ସେହି ସମୟରେ ସରକାର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ କରିବା ପାଇଁ ପାଠାଗାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଗେଇ ଆସୁଥିଲେ। ଠିକ୍ ଏହି ସମୟରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟଙ୍କ ଘରେ ଥିବା ବାପାଙ୍କ ଅମଳରୁ କିଛି ପୋଥି ପୁରାଣ ଅନ୍ୟ ଗାଁରଲୋକମାନେ ସେ ସବୁକୁ ମାଗି ନେଇ ଯାଇଥିଲେ।

ପାଠାଗାରକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଯେତିକି ରେଜିଷ୍ଟର ଆବଶ୍ୟକ ସେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାୟ ତିଆରି କରିଥିଲେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାଶରଥ ପଟ୍ଟନାୟକ ୧-କ୍ୟାସବହି,୨- ଷ୍ଟକବହି,୩- ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରିକା ପଢ଼ାଳି ରେଜିଷ୍ଟର,୪- ବାର୍ଷିକ ରିପୋର୍ଟ ରେଜିଷ୍ଟର,୫- ପୁସ୍ତକର ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ରେଜିଷ୍ଟର,୬- ପ୍ରରିଦର୍ଶନ ରେଜିଷ୍ଟର ଓ

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ, ପାଠାଗାରରେ ଥିବା ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକୁ ୩୨ ଗୋଟି ବିଭାଗରେ ବିଭାଗୀକରଣ କରାଗଲା-
(କ) ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକ (ଖ) ଜୀବନୀ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ (ଗ) ଉପନ୍ୟାସ ଓ ଗଳ୍ପ (ଘ) କାବ୍ୟ ଓ କବିତା (ଙ) ଭାଷା (ଚ) ନାଟକ ଓ ଏକାଙ୍କିକା (ଛ) ପତ୍ରିକା ବିଭାଗ (ଜ) ଶିଶୁ ବିଭାଗ (ଝ) ବିବିଧ (ଞ) କୃଷି (ଟ) ଭ୍ରମଣ (ଠ)ଇତିହାସ ବିଭାଗ (ଡ) ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ରମ୍ୟରଚନା ଇତ୍ୟାଦି ବିବିଧ ବର୍ଗର ବିଭାଗୀକରଣ କରାଯାଇଅଛି।

ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ ପାଠାଗାର ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଛନ୍ତି ୪୦,୦୦୦ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁସ୍ତକ। ସେଥିମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ବହୁ ପୁରାତନ ଓ ଦୁର୍ଲଭ ପୁସ୍ତକ, ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସ୍ମରଣିକା ସଂଖ୍ୟା ୬୫,୦୦୦ ରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଏବଂ ପ୍ରାୟ ୨୬୦୦ ପ୍ରକରର, ୪୦ଟି ଭାଷାରେ ସଂଗୃହୀତ ଅଭିଧାନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ପୃଥିବୀର ୩୫ଟି ଭାଷାର ଅଭିଧାନ,୧୬୫ ପ୍ରକାରର ଶିଶୁ ପତ୍ରିକା ଏବଂ ୨୦ ପ୍ରକାରର କିଶୋର ଡାଇଜେଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି। ସେହିଭଳି ଭାଗବତ ଗୀତା ସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଏକହଜାର ଓ ତତ୍‌ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ କବିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଟୀକା ସହ ଅନୁଦିତ ପୁସ୍ତକ ରହିଛି। ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଭାଷାକୋଷ, ଜ୍ଞାନକୋଷ, ଜ୍ଞାନମଣ୍ଡଳ, ଷୋଡଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପଞ୍ଚସଖା ବଳରାମ ଦାସ, ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ ଓ ଆଧୁନିକ ଯୁଗଠାରୁ ସତ୍ୟବାଦୀ, ସବୁଜ ଓ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକୁ ସବୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଭାଗ ରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି। ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ଏହି ପାଠାଗାର କୁ ଆସୁଅଛି। ସେହିପରି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ, ସହକାର , ଆସନ୍ତାକାଲି ଆଦି ପତ୍ରିକାର ଅଧିକାଂଶ ପୁରାତନ ସଂଖ୍ୟା, କଳିଙ୍ଗ, ଜନଶକ୍ତି ଓ ସମାଜ ଆଦି ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରର ସମସ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ଏଠାରେ ଗଚ୍ଛିତ।

ସ୍ୱାଧୀନତାର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ୫୦ ବର୍ଷ ଓଡିଶାର ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଶ ଥିଲା, ତାହା ପୁନରୁତ୍ଥାନ ପାଇଁ ସେ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲେ। ବିଶେଷ କରି ୧୯୦୩ ରୁ ୧୯୪୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହିତ୍ୟ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଦୃଶ୍ୟ ପଟରେ ଅନୁକୂଳ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା। ଏହି ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସମାଲୋଚନା ସମୃଦ୍ଧ ଥିଲା, ସେହି ସମାଲୋଚନା ମୂଳକ ଓ ଦୁର୍ଲଭ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ଯଥା - ଉତ୍କଳ ଦୀପିକା(୧୮୬୬), କାଦମ୍ବରୀ (୧୮୬୮), ଉତ୍କଳପ୍ରେସ (୧୮୬୮), ଉତ୍କଳ ଦର୍ପଣ (୧୮୭୩) ଉତ୍କଳପ୍ରଭା, ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ (୧୮୯୩), ବିଜୁଳି (୧୮୯୩) ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ (୧୮୯୭), ମୁକୁର(୧୯୦୬), ସତ୍ୟବାଦୀ (୧୯୧୫), ଶଙ୍ଖ (୧୯୪୫) ଚତୁରଙ୍ଗ (୧୯୪୬) ପ୍ରଭୃତି ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଲୋଚକ, ସମାଲୋଚକ ଓ ଗବେଷକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ଖୋରାକ ଯୋଗାଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାରେ ସହାୟ ହୋଇଛନ୍ତି।

ପ୍ରତିଦିନ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାରକୁ ଚିଠି, ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ଓ ବହି ପାଠାଗାରକୁ ଡାକରେ ଆସେ। ଯେଉଁ ଚିଠି ମାଧ୍ୟମରେ କବି, ଲେଖକ, ସମ୍ପାଦକ, ଗବେଷକ, ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ଯୁବ ସମାଜକୁ ଟାଣି ଧରିଥିଲେ। ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର ଏକ ଧର୍ମ ପୀଠଥିଲା।୧୬ ଡିସିମିଲି ଜମି ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଥିଲା ଏହି ପାଠାଗାର। ୨୦୨୫ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ଏହି ପାଠାଗାରରେ ପୁସ୍ତକ ଓ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ରୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟା ରେ ରହିଛି।

ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ମନ୍ତବ୍ୟ:-

ସ୍ୱର୍ଗତ ରମାଦେବୀ:- ପାଠାଗାରର ପ୍ରାଣ ସ୍ୱରୂପ ଦାଶରଥି ବାବୁଙ୍କୁ କି ଭାବରେ ପ୍ରଶଂସା କରିକି ବା ଧନ୍ୟବାଦ୍ ଦେବି ତାହା ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ, ପାଠାଗାରର କାମରେ ତାଙ୍କର ସାଧନା ଅତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଜନକ।

ପଦ୍ମଶ୍ରୀ ରାଧାମୋହନ ଗଡନାୟକ:- ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ ପୁରାତନ ପୋଥି, ମୂର୍ତ୍ତୀ, ମୁଦ୍ରା, ପତ୍ର, ପତ୍ରିକା ସଂରକ୍ଷଣ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ଅତୁଳନୀୟ।

ଶ୍ରୀହର୍ଷ ମିଶ୍ର:- ପୂଜ୍ୟ ଦାଶରଥି ବାବୁ ଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ପାଠାଗାର କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ନୁହେଁ ସମଗ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ପକ୍ଷରେ ଆଦର୍ଶକୃତ। ନିଷ୍ଠା ଓ ସାଧନାର ଏକ ଦୁର୍ଲଭ ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମନେକରେ। ନିଜେ ତାହା ଦେଖି ଅଭିଭୂତ ହୋଇଛି।

ବିଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ ସାହୁ:- (ରାଷ୍ଟ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ,ମହିଳା ଏବଂ ଶିଶୁ ବିକାଶ, ଓଡିଶା) ଓଡ଼ିଶା ପାଠାଗାରର କର୍ଣ୍ଣଧାରା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ କେବଳ ପାଠାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପ୍ରମୁଖ ଉଦ୍ୟକ୍ତା ଭାବେ ନୁହେଁ, ଅଧିକନ୍ତୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଭାବେ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି।

ଦାସିଆ ଅଜାଙ୍କ ପଢିବାର ଆଗ୍ରହ ଏବଂ ଏଥି ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ମାନଙ୍କ ଆନ୍ତରିକ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଏକ ପାଠାଗାର ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ଦାଶିଆ ଅଜାଙ୍କ ମନରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କଲା। ତତ୍କାଳିକ ନୂଆଗାଁ ବ୍ଲକର ଚେୟାରମ୍ୟାନ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଡମ୍ବୁରୁଧର ଷଡଙ୍ଗୀ ଓ ନୂଆଗାଁ ଅପରପ୍ରାଇମେରୀ ସ୍କୁଲ ହେଡ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଲୋକନାଥ ତ୍ରିପାଠୀ ତାଙ୍କ ଆଖି ଖୋଲିଦେଲେ। ୧୯୯୫ ମସିହା ମେ ମାସ ୫ ତାରିଖରେ ଏକ ଶୁଭ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ତ୍ରିପାଠୀ ଭାଗବତ ଗୀତା ପାଠ ପଢ଼ି ପାଠାଗାରର ଶୁଭ ଦେଲେ । ମାତ୍ର ୫ ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ଓ ଗୋଟିଏ କଳଙ୍କି ଧରା ଟିଣ ବାକ୍ସ କୁ ସମ୍ବଳ କରି ପାଠାଗାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା।

ସରକାରଙ୍କ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟରେ ଯାହା ସମ୍ଭବପର ହୋଇପାରୁନାହିଁ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା। ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକ ନିଜର ନିରଳସ ଉଦ୍ୟମ, ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ସାଧନା ବିନମ୍ର ଆଚରଣ ଏବଂ ଅସୀମ ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି ଏପରି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢି ପାରିଛନ୍ତି। ଦାସିଆ ଅଜାଙ୍କ କିଛି ଅନୁଭୂତି ବାଣୀରୁ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଜଣା ପଡ଼େ:-
(୧) ଏକ ନିପଟ ମଫସଲ ତଥା ଅଶିକ୍ଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ପାଠାଗାର ନିର୍ମାଣ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ଆଜି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିଛି। ଏଥିପାଇଁ ମୋତେ ଯୁବକ ସମୟରେ ବହୁ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଯୁବକ, ଯୁବକ ବେଳେ କାନ୍ଦିନି, ସେ ଯୁବକ ନୁହେଁ। ଯେଉଁ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା ବେଳେ ହାସିନି, ସେ ବୁଢ଼ା ନୁହେଁ। ଏହି କଥା ମୋ ପାଇଁ ଏକା ବେଳେ ଠିକ୍।
(୨) ପାଠାଗାର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ବହି ଚୋରି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା। ଉପାସରେ ରହି ଅନଶନ କରି ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ବହି ଆଣିବାକୁ ପଡିଥିଲା।

ଅନେକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କୃତଜ୍ଞତାର ନମୁନା "ସବୁଜରୁ ସାଂପ୍ରତିକ" ସନ୍ଦର୍ଭ ମୂଳକ ପୁସ୍ତକରେ ଗବେଷକ ଡଃ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇ ଲେଖିଅଛନ୍ତି " ଉଦୟପୁର ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାରର ସଂଚାଳକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋତେ ଅକୁଣ୍ଠ

ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କର ବହୁକଷ୍ଟ ସଂଗୃହିତ ପୁସ୍ତକାଳୟ ଅନେକ ପୁରାତନ ପତ୍ର ପତ୍ରିକା ଓ ତଥ୍ୟ ମୋତେ ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି। ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଅତି ମାତ୍ରା ରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବି।"

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ନିଜର ସତ ଚେଷ୍ଟା ବଳରେ ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାସିଆ ଅଜା ଯେଉଁ ପାଠାଗାର ଗଢିଥିଲେ ଏବଂ ସାରା ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ ସାରା ଭାରତ ରେ ଯେତିକି ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଅକସ୍ମାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ, ଓ ଏକ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଅଧୁନିକୀକରଣ ଓ ଡିଜିଟାଇଯେଶନ ଦ୍ୱାରା ତାଳ ଦେଇ ନପାରିବାରୁ ତାହା କିଛି ମାତ୍ରା ରେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଅଛି। ଯଦି ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ ତେବେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବାଞ୍ଛାନିଧି ପାଠାଗାର ଆଧୁନିକୀକରଣ ହୋଇପାରିବ।

ପାଠାଗାର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାର କେତେ ଗୋଟି କାରଣ ନିମ୍ନ ରେ ଦିଆଗଲା -

୧. ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା।
୨. ସାକ୍ଷରତା ହାର ବୃଦ୍ଧି।
୩. ସାଂସ୍କୃତିକ ଐତିହ୍ୟକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା।
୪. ଗବେଷଣା ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି କରିବା।
୫. ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଠନରେ ସାହାଯ୍ୟ।
୬. ଅର୍ଥନୀତି ବୃଦ୍ଧିରେ ଅବଦାନ।
୭. ସ୍ୱଚ୍ଛସେବା ପ୍ରଦାନ।
୮.ମାଗଣା ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବଳ ପ୍ରଦାନ।
୯. ଗଣତନ୍ତ୍ର ଓ ବରିଷ୍ଠ ନାଗରିକତାକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା।
୧୦. ଜୀବନବ୍ୟାପୀ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା।

ମାନବ ସମାଜ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ,ବସ୍ତ୍ର, ବାସଗୃହ ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ରହିଛି, ଉପରୋକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦାସିଆ ଅଜା ସାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ପାଠାଗାର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତୀବ୍ର କରିଥିଲେ ଯାହାର ପ୍ରତିଫଳନ ସମ୍ପ୍ରତି ସମାଜରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ତାଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ କରି ଓ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ଗଢିଉଠିଛି ସାରା ଓଡିଶାରେ। ତାଙ୍କର ନିରବ ସାଧନ, ନିଷ୍କପଟ ତପସ୍ୟା କାଳେ କାଳେ ଆଲୋକବର୍ତ୍ତିକା ଜାଳିବ ସାରା ଭାରତରେ। ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇବା କାମନା ନଥାଇ ଦାସିଆ ଅଜା ଓଡିଶା ପାଇଁ ଜଣେ ଅନନ୍ୟ ଚରିତ୍ର। ଯାହାଙ୍କର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ସହଜ ସାପେକ୍ଷ ନୁହେଁ । ଉଦୟପୁର ଗାଁ ସାରା ଭାରତରେ ଆଜି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି।

ସଙ୍କେତ ସୂଚୀ:

୧. ଦାଶରଥି ବାବୁଙ୍କ ସ୍ମୃତିସ୍ମରଣିକା. n.p., n.d.
୨. ପଟ୍ଟନାୟକ, ଅଶୋକ କୁମାର. ନିସଙ୍ଗ ପଥିକ. ଜୟଶ୍ରୀ ଦାସ, ଭୁବନେଶ୍ୱର, n.d.
୩. ଦଶପାଇସାର ରଜା, ଦାସିଆ ଅଜା (ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ ସ୍ମାରକୀ ଗ୍ରନ୍ଥ). ଦାଶରଥି ପଟ୍ଟନାୟକ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଟ୍ରଷ୍ଟ, n.d.
୪. ଦାସ, ବିପିନ୍ ବିହାରୀ. ପିତୃପ୍ରତିମ ଦାଶରଥି. ନୀଳାଚଳ ପ୍ରକାଶନୀ, କେଉଁଝର, n.d.
୫. Kumar, P. S. G. Library Movement and Library Development in Orissa. n.p., n.d.

«««

Funding Statement:	This research received no external funding
Conflict of Interest:	No
Plagiarism Test:	Yes Similarity Index: 0 %
Ethical Approval:	Yes
License:	Bhittibhumi o Bikasha: Banchhanidhi Pathagara © 2025 by Chittaranjana Sahu is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International. To view a copy of this license, visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/